

IN MEMORIAM JAN HENDRIKS 1941 – 2004

Met zijn overlijden op 16 juni jl. is er een einde gekomen aan een tijdperk van ruim dertig jaar waarin Jan Hendriks in ons land de onbetwiste voortrekker, inspirator en ultieme deskundige was op het gebied van de mammografie en het bevolkingsonderzoek op borstkanker.

Zijn interesse in de mammografie werd gewekt in 1970, toen hij, in het eerste jaar van zijn opleiding tot radioloog bij prof. Penn, een cursus volgde bij prof. Charles Gros in Straatsburg. Deze eerste Europese mammografiepionier overtuigde hem zodanig van het belang en de mogelijkheden van dit nieuwe röntgenonderzoek, dat mammografie in zijn werk een steeds belangrijker plaats is gaan innemen. Allengs hield hij zich vrijwel uitsluitend met mammografie bezig. Hij behoorde daardoor tot de eersten die in ons land gezorgd hebben voor de acceptatie en verdere ontwikkeling van dit onderzoek. In die tijd werd al verondersteld dat hiermee borstkanker in een vroeg stadium kon worden ontdekt.

In maart 1974 was zijn opleiding voltooid en werd hij als radioloog staflid op de afdeling Radiodiagnostiek van het Academisch Ziekenhuis St Radboud te Nijmegen.

Onder auspiciën van de Nederlandse Vereniging voor Radiologie organiseerde hij in 1976 in Nijmegen een tweedaagse nascholingscursus over mammografie, die zoveel belangstelling trok dat deze cursus binnen enkele maanden moest worden herhaald.

Toen op initiatief van prof.dr. Wm. Penn in 1975 in Nijmegen een experimenteel bevolkingsonderzoek met mammografie werd begonnen, was Jan Hendriks de uitvoerder ervan. In 1982 promoveerde hij te Nijmegen op de eerste behaalde resultaten. Mede op grond van de in Nijmegen verkregen gunstige uitkomsten besloot de overheid in 1988 tot invoering van een landelijk bevolkingsonderzoek op borstkanker met mammografie. Als ervaren deskundige speelde hij daarbij een belangrijke rol. Zo was hij adviseur voor de Gezondheidsraad en de Nationale Raad voor de Volksgezondheid bij het formuleren van de adviezen betreffende dit bevolkingsonderzoek. Bij het opstellen van richtlijnen voor de kwaliteitsbewaking voor de screening en nadere diagnostiek door de verschillende medische disciplines onder leiding van het CBO (Centraal Begeleidingsorgaan voor de Intercollegiale toetsing) in 1988 vertegenwoordigde hij de Nederlandse Vereniging voor Radiologie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het landelijk bevolkingsonderzoek dat in 1989 van start ging, niet alleen qua werkwijze maar ook wat medische aanpak en organisatorische opzet betreft onmiskenbaar zijn signatuur draagt.

Dankzij zijn inzet is het hem gelukt de specifieke knowhow, die noodzakelijk is voor het beoordelen van mammogrammen van asymptotische vrouwen, met succes over te dragen aan beginnende screeningradiologen. Aan deze voor het effect van het bevolkingsonderzoek absoluut noodzakelijke bijscholing hebben in de loop der jaren meer dan 250 radiologen deelgenomen. Voor deze opleiding en voor de medische en technische kwaliteitsbewaking werd, mede op zijn initiatief, in Nijmegen het Landelijk Referentiecentrum voor Bevolkingsonderzoek op Borstkanker (LRCB) opgericht, waarvan hij mededirecteur werd. Hij heeft daar steeds het belang benadrukt van de hoge kwaliteit, zowel technisch (apparatuur en positionering van mamma tijdens het onderzoek) als medisch (beoordelingscriteria), die een absolute voorwaarde is om met screening levens te kunnen redden.

Het Landelijk Bevolkingsonderzoek op Borstkanker is zoals bekend uitgegroeid tot een omvangrijke organisatie, die in circa 60 screeningunits per jaar ruim 800.000 vrouwen screent.

Door zijn inbreng in de uitvoering van het bevolkingsonderzoek droeg Jan Hendriks er ook een zekere mate van verantwoordelijkheid voor. Het was voor hem dan ook een grote voldoening toen vorig jaar, juist nadat hij met pensioen was gegaan, vast was komen te staan dat er een significante daling van de jaarlijkse borstkankersterfte in ons land als gevolg van het bevolkingsonderzoek is opgetreden.

Jan Hendriks beschouwde het als zijn plicht om zijn kennis en ervaring door te geven aan anderen. Hij heeft dan ook honderden voordrachten en cursussen gegeven in binnen- en buitenland. Dit bracht hem in alle werelddelen. Hij was de onmisbare medeauteur van meer dan 100 wetenschappelijke publicaties op het gebied van de mammografie. Zijn citation index komt daardoor boven de 1000. Belangrijk was de nauwe samenwerking tussen hem en patholoog prof.dr. R. Holland. Zij slaagden er gezamenlijk in nieuwe röntgenologische interpretatieknowhow te genereren, uitgaande van de micropathologie. Jonge wetenschappers van verschillende disciplines zijn op de schat van gegevens verkregen uit zijn werk gepromoveerd. Verder werkte hij mee aan hoofdstukken in leerboeken over mammografie in verschillende talen. Hij heeft langdurig bestuursfuncties vervuld in commissies en werkgroepen van organisaties op het gebied van borstkanker in Nederland en in het buitenland. Ook was hij revisor voor enkele Europese wetenschappelijke mammatijdschriften. In Duitsland was hij als zeer gewaardeerd adviseur betrokken bij de Planungsstelle Mammographie-Screening voor de Bondrepubliek in Keulen en het Zentrum für Medizinische Diagnosesysteme und Visualisierung (MEVIS) van de Universiteit in Bremen. Met name in Duitsland heeft hij veel mammografisch ontwikkelingswerk gedaan door het geven van tientallen instructiecursussen voor circa 25 radiologen per cursus, samen met prof. Holland en mevrouw H. Rijken, radiologisch laborant. Wie hem in zijn werk van nabij meemaakte, kwam onder de indruk van zijn nooit aflatend enthousiasme, optimisme en werklust. Hij was altijd druk met beoordelen, met besprekingen, vergaderingen, leergierige (meest buitenlandse) collega's ontvangen, geregeld ook mensen van de industrie en de media, waaronder televisieploegen, of op reis voor congresbezoek of cursus geven. Veel avonden, soms ook in het weekend, bracht hij door op zijn werkkamer in het ziekenhuis. Zijn bereidheid om direct klaar te staan voor collega's of patiënten bij spoedgevallen of voor een second opinion kende geen beperking. Een soortgelijke gedrevenheid toonde hij een enkele keer als er in zijn omgeving iets voorviel dat naar zijn mening niet kon of niet hoorde.

Met prof.dr. Holland heeft hij in 1993 via de Rijksuniversiteit te Leiden de Henny C. Dirven Prijs ontvangen voor hun onderzoek bij de screening naar borstkanker. Naast erelid van de NVvR werd hij in 2002 benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, een bijzondere onderscheiding. Eind januari 2003 ging Jan Hendriks met pensioen.

Als geboren en getogen Nijmegenaar, geschoold op het bekende Canisius College in die stad, opgeleid tot arts en specialist in Nijmegen, is hij vervolgens gedurende meer dan 30 jaar de Nijmeegse universiteit trouw gebleven, daarbij een indrukwekkende staat van dienst en grote inzet en betrokkenheid voor de wetenschap, het onderwijs en de patiënten tonend. Dat de Nijmeegse universiteit hem bewust het hoogleraarschap heeft onthouden is daarom onbegrijpelijk bitter. Het grote aantal aanwezigen, ook uit het buitenland, de toespraken en de hem postuum verleende hoge Duitse onderscheiding bij zijn uitvaart, getuigden van de grote waardering voor zijn persoon en zijn werk. Met respect herdenken wij hem die velen van ons zo heeft geïnspireerd. Ook realiseren wij ons hoe immens groot het aandeel van zijn vrouw Trudy hierin was. Wij wensen haar, de kinderen en zijn moeder alle sterkte toe bij het dragen van dit verlies.

Daan Dronkers

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.